

**MAKTAB O'QUVCHILARINING KREATIV FIKRLASHINI
RIVOJLANTIRISHDA TEXNOLOGIYALAR.***Eshnayev Iskandar Azizovich**Osiyo xalqaro universiteti pedagogika, psixologiya yunalishi magistri*

Annotatsiya: Mazkur maqolada O'rta ta'lim maktablarda ta'lim va tarbiya jarayonini tashkil etish qo'shimcha ta'lim va tarbiya doirasidagi rivojlanish faoliyatining asosini tashkil qiladi, bolaning har tomonlama rivojlanishi va o'zini o'zi rivojlantirishi uchun shart-sharoitlarni yaratishga, pedagogik texnologiyalardan foydalanishni tushuntirib berilgan.

Kalit so'zlar: Texnologiya, pedagogik texnologiya, *jarayoniy-amaliy, jarayoniy-tavsifiy, ilmiy, metodologiya, kompetensiya, didaktik, integratsiya, konseptual.*

**ТЕХНОЛОГИИ РАЗВИТИЯ ТВОРЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ
ШКОЛЬНИКОВ.***Эшнаев Искандар Азизович**Степень магистра педагогики, психологии, Азиатский
международный университет.*

Аннотация: В данной статье организация учебно-тренировочного процесса в общеобразовательной школе составляет основу развивающей деятельности в рамках дополнительного образования и обучения, создания условий для всестороннего развития и саморазвития ребенка, использования объясняются педагогические технологии.

Ключевые слова: Технология, педагогическая технология, процессуально-практическая, процессуально-описательная, научная, методическая, компетентностная, дидактическая, интеграционная, концептуальная.

**TECHNOLOGIES FOR DEVELOPING CREATIVE THINKING OF
SCHOOLCHILDREN.***Eshnaev Iskandar Azizovich**Master's degree in pedagogy, psychology, Asian International
University.*

Abstract: In this article, the organization of the educational and training process in a secondary school forms the basis of developmental activities within the framework of additional education and training, creating conditions for the comprehensive development and self-development of the child, and the use of pedagogical technologies is explained.

Key words: Technology, pedagogical technology, procedural-practical, procedural-descriptive, scientific, methodological, competence-based, didactic, integration, conceptual.

O'rta ta'lim maktablarda ta'lim va tarbiya jarayonini tashkil etish qo'shimcha ta'lim va tarbiya doirasidagi rivojlanish faoliyatining asosini tashkil qiladi, bolaning har tomonlama rivojlanishi va o'zini o'zi rivojlantirishi uchun shart-sharoitlarni yaratishga, ijodiy salohiyatini ro'yobga chiqarishning tegishli vositalaridan foydalanishga imkon beradi.

Shu munosabat bilan, bizning fikrimizcha, bolaning shaxsiy rivojlanishining ajralmas qismi sifatida qo'shimcha ta'lim va tarbiya sohasida innovatsion texnologiyalaridan foydalanish, ilmiy ishlanmalar va yangi g'oyalar va innovatsion texnologiyalarni amaliy asoslash differensial ta'limga o'tishning asosiy tendensiyalarini tashkil etadi.

"Texnologiya" so'zi yunoncha "techne" - mahorat, san'at va "logos" - tushuncha, o'qitish so'zlaridan kelib chiqqan.

"Pedagogik texnologiya" toifasi o'tgan asrning 50-yillarida ta'lim va tarbiya jarayoni bilan bog'liq texnologiya ta'rifi paydo bo'lgandan boshlab va alohida mualliflar asarlariga ko'ra, 20-yillardan boshlab uzoq evolyusiyadan o'tgan.

YA.A.Komenskiyning buyuk didakt asarlarida ham pedagogik texnologiyalarni uchratish mumkin, u har bir tarbiyachi-pedagogni pedagogik vositalardan foydalanishga o'rgatish mumkin va zarur, shundagina uning faoliyati yuksak samara berishini ta'kidlaydi [1].

Pedagogik texnologiyalar yordamida tarbiyalanuvchilarning bilish faoliyatini mohirona, ilmiy tashkil etilgan boshqarish tarbiyachi-pedagogni o'zboshimchalikdan, o'xalos qiladi va bashorat qilinadigan yakuniy natijaga maqsadli harakat qilish imkoniyatini beradi. Shuning uchun ham olimlarning ta'lim texnologiyasini o'z ichiga maqsad, vazifalar, mazmun, metodlar, metodika, tashkiliy shakl va natijalarni o'z ichiga olgan tizim sifatida qaraydigan tushunchasi bizda katta taassurot qoldirdi. Shu bilan birga, pedagogik texnologiya chinakam samarali bo'lishi uchun uning innovatsion usullari yoki tashkiliy shakllari bo'lishi kerak [2].

Pedagogik lug'atda G.M.Kodjasptrova va A.Yu.Kodjaspirov "ta'lim va

tarbiya texnologiyasi” va “pedagogik texnologiya” tushunchalarini aniqlaydi.

Pedagogik texnologiyani uchun bir qator ta’riflar mavjud:

- Pedagogik texnologiya – bu ta’lim jarayonini amalga oshirishning mazmunli texnikasi (V.P.Bespalko).

- Ta’lim texnologiyasi – bu ta’lim va tarbiya jarayonining barcha, ishtirokchilarining ilmiy asoslangan harakatlari tizimi bo‘lib, uni yuqori darajada kafolatlangan holda amalga oshirish belgilangan o‘quv maqsadlariga erishishga olib keladi (S.I.Zmeev).).

- Pedagogik texnologiya deganda pedagogik maqsadlarga erishish uchun foydalaniladigan barcha shaxsiy, instrumental va metodologik vositalarning tizimli majmui va ishlash tartibi tushuniladi (M.V.Klarin).

- O‘qitish va tarbiyalash texnologiyasi (pedagogik texnologiya) – bu metodlar, usullar, bosqichlar tizimi bo‘lib, ularni amalga oshirish ketma-ketligi tarbiyalanuvchi shaxsini tarbiyalash va rivojlantirish muammolarini hal etishni ta’minlaydi (G.M.Kodjaspirova, A.Yu.Kodjaspirov).

- Pedagogik texnologiya - amaliyotda amalga oshirilgan pedagogik tizim loyihasidir (M.M.Levina).

- Pedagogik texnologiya – ta’lim jarayoniga uyushtirilgan, maqsadli pedagogik ta’sir; bu pedagogik jarayonning tashkiliy-metodologik (B.T.Lixachev).

- Pedagogik texnologiya – tarbiyalanuvchilar va tarbiyachi-pedagoglar uchun qulay shart-sharoitlarni so‘zsiz ta’minlagan holda ta’lim jarayonini loyihalash, tashkil etish va o‘tkazishda har bir detali bilan o‘ylangan birgalikdagi pedagogik faoliyat modelidir (V.M.Monaxov).

- Pedagogik texnologiya – o‘zlashtiriladigan dasturiy o‘quv materialining ichki tashkil etilishi va ushbu materialni o‘zlashtirish jarayonini qurish tamoyillari va metodlari (D.B.Elkonin).

Bundan tashqari, bizning fikrimizcha, D.V.Chernilevskiy va O.N.Filatova "O‘qitish texnologiyasi" toifasini talqin qilishda "ta’lim va tarbiya jarayoni uchun zarur bo‘lgan didaktik shakllar, metodlar, usullar va shart-sharoitlarni maxsus tanlash va tartibga solishni o‘z ichiga olgan psixologik-pedagogik jarayonlarning tizimli majmuasini" tushunadilar [3].

A.V.Morozov ushbu yondashuvni mustahkamlab, "ta’lim texnologiyasi" toifasini murakkab integral tizim sifatida belgilaydi, bilimlarni o‘zlashtirish, kasbiy ko‘nikmalarni egallashga qaratilgan pedagogik maqsadlarni belgilash, mazmun, axborot-moddiy va jarayoniy aspektlarni ta’minlaydigan tartiblangan operatsiyalar va harakatlar to‘plamini o‘z ichiga oladi.

Shunday qilib, G.K.Selevko o‘zining "Zamonaviy ta’lim texnologiyalari" fundamental asarida nomuvofiqliklar muammosini hal qiladi, barcha

mualliflarning ta'riflarining ma'nolarini o'zlashtiradigan mazmunli umumlashtirishdan foydalanishni taklif qiladi va "ta'lim texnologiyasi" tushunchasini uchta aspekt bilan taqdim etadi:

- *ilmiy*: pedagogik texnologiya – pedagogika fanining o'qitish maqsadi, mazmuni va metodlarini o'rganuvchi va rivojlantiruvchi hamda pedagogik jarayonlarni loyihalashtiruvchi qismi;
- *jarayoniy-tavsifiy*: jarayonning tavsifi (algoritmi), rejalashtirilgan ta'lim natijalariga erishish maqsadlari, mazmuni, metodlari va vositalari majmui;
- *jarayoniy-amaliy*: texnologik (pedagogik) jarayonni amalga oshirish, barcha shaxsiy, instrumental va metodologik pedagogik vositalarning ishlashi [4].

S.I.Zmeev pedagogik texnologiya tushunchasini bu jarayonning asosiy ishtirokchilari faoliyatini tashkil etish nuqtai nazaridan ta'lim jarayonini tashkil etish deb hisoblaydi. Ta'lim va tarbiya jarayoni, uning fikricha, beshta asosiy element: tarbiyachi-pedagog, tarbiyalanuvchi, mazmun, shakl va metodlar, o'qitish manbalari va vositalarining o'zaro ta'siri. Bundan tashqari, ushbu elementlarning o'zaro ta'siri ta'lim va tarbiya jarayonining har bir bosqichida sodir bo'ladi.

M.M.Levina, pedagogik texnologiya - bu tarbiyalanuvchilarning ta'lim va shaxsiy rivojlanishi maqsadlariga erishishga qaratilgan pedagogik faoliyatni izchil qo'llash tizimini loyihalash va amalga oshirish. Pedagogik texnologiya o'qitish texnikasi va tarbiyaviy faoliyat tizimidan iborat. Bu harakatlarning binar birikmasi tarbiyachi va tarbiyalanuvchilarning o'zaro ta'siri natijasida hosil bo'ladi [5].

P.I.Pidkasistning so'zlariga ko'ra, ta'lim metodi va metodikasi fonida ta'lim berishning pedagogik texnologiyasi ta'lim maqsadlariga erishishning oddiy vositasi bo'lishdan yiroq, balki nazariy, amaliy va jarayoniy sintezning o'ziga xos turi, ya'ni nazariy bilimlarning birligi.

Pedagogik texnologiyalar o'quv faoliyatini tashkil etish usullarini aks ettiruvchi sifat jihatidan o'ziga xos xususiyatga ega. Ta'lim texnologiyalarining xilma-xilligini turli mezonlar asosida tavsiflash mumkin: konseptuallik; tizimlilik; boshqaruvchanlik; samaradorlik; maqsadlilik; takrorlanuvchanlik; dolzarblik[6].

Zamonaviy pedagogik texnologiya fan mazmunidan kelib chiqib, umuminsoniy qadriyatlarni shakllantirishga qaratilgan ta'lim-tarbiya faoliyatini tashkil etish yo'llarini aks ettiruvchi, sifat jihatidan o'ziga xos xususiyatga ega bo'lgan integral didaktik tizimdir.

Ko'pincha pedagogikada "zamonaviy pedagogik texnologiya" tushunchasi "innovatsiya", "innovatsion texnologiya", "innovatsion metod" bilan bir xil

darajada qo‘llaniladi.

Pedagogik ensiklopediyada "innovatsiya" atamasi mavjud emas. Kasbiy ta'lim lug'atida S.M.Vishnyakova juda to'liq, xilma-xil talqin beradi:

Innovatsiya (inglizchadan, "innovation" — innovatsiya) — 1) fan va ilg'or tajriba yutuqlaridan foydalangan holda o'zlashtirilgan texnologiya, mehnatni tashkil etish va boshqarish sohasidagi innovatsiyalar, shuningdek, ushbu innovatsiyalardan foydalanish. turli sohalar va faoliyat sohalari; 2) o'qitishdagi innovatsiyalar - o'qitish va tarbiyalashning maqsadlari, mazmuni, metodlari va shakllariga, tarbiyalanuvchilar, va tarbiyachi-pedagoglarning birgalikdagi faoliyatini tashkil etishga yangi narsalarni kiritish; fikrlash uslubini o'zgartirish [7].

Ta'lim tizimidagi innovatsion jarayonlar - bu pedagogik hamjamiyat tomonidan birlikda ko'rib chiqiladigan pedagogik yangiliklarni yaratish, idrok etish, baholash va qo'llashning boshqariladigan jarayonlari.

Innovatsiya - modernizatsiya - ta'limga innovatsion yondashuvlarning asosiy turlaridan biri - an'anaviy reproduktiv yo'nalish doirasida kafolatlangan natijalarga erishishga qaratilgan ta'lim va tarbiya jarayonini modernizatsiya qilish. Ta'limning asosiy texnologik yondashuvi, birinchi navbatda, tarbiyalanuvchilarga bilim berishga va modelga asoslangan harakat usullarini shakllantirishga qaratilgan va yuqori samarali reproduktiv ta'limga qaratilgan.

Innovatsiya-transformatsiya - an'anaviy ta'lim va tarbiya jarayonini o'zgartiradigan, uning tadqiqot tavsifini ta'minlashga, izlanuvchan va kognitiv faoliyatni tashkil etishga qaratilgan innovatsiyalar.

Tarbiyachi-pedagogning innovatsion faoliyati tarbiyalanuvchining pedagogik yangiliklarni yaratish, rivojlantirish va tarbiyalanuvchilarni o'qitish va tarbiyalash amaliyotiga qo'shishi, maktabgacha ta'lim muassasasida ma'lum innovatsion muhitni yaratishdir.

Innovatsion dars - bu nostandart, noan'anaviy, moslashuvchan o'zgaruvchan tuzilishga ega bo'lgan va tarbiyalanuvchilarning o'quv faoliyatini tashkil etishning yangi shakli orqali bilim olishga qiziqishini oshirishga qaratilgan dars.

A.G.Kazakova va S.M.Vishnyakova innovatsion dars tushunchasiga aniqlik kiritadi: innovatsion darsning asosiy xususiyati tarbiyachi-pedagog va tarbiyalanuvchilarning birgalikdagi o'zaro boyituvchi ishi. Innovatsion darsning asosiy maqsadi - har bir tarbiyalanuvchining bilim faolligini va ijodiy mustaqilligini rivojlantirish. o'rganish uchun motivatsiya yaratishga e'tibor berish super vazifa sifatida ishlaydi.

G.M.Kojaspirova va A.YU.Kodjaspirova pedagogik innovatsiyalarga quyidagicha ta'rif beradi:

Pedagogik innovatsiya (innovatsiya) - 1) ta'lim muhitiga alohida qismlar, komponentlar va umuman ta'lim tizimining o'zini xususiyatlarini yaxshilaydigan barqaror elementlarni (innovatsiyalarni) kiritadigan maqsadli o'zgarishlar; 2) yangilikni o'zlashtirish jarayoni (yangi vosita, metod, texnika, texnologiya, dastur va boshqalar); 3) ideal uslub va dasturlarni izlash, ularni ta'lim va tarbiya jarayoniga tatbiq etish va ularni ijodiy qayta ko'rib chiqish [5].

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Ян Амос Коменский и проблемы современной школы : Всерос. науч.-практ. конф. (30–31 марта 1992 г., Самара) : тез. докл. – Самара : [б. и.], 1992. – 171 с. – [74.03 2647615 К 631].
2. Панпедия Яна Амоса Коменского / Г. Б. Корнетов // Образоват. технологии. – 2008. – № 1. – С. 27–31 ; № 2. – С. 57–63.
3. Kodzhaspirova G.M. Pedagogical dictionary [Text]: for students. higher. and Wednesday study. institutions / G.M. Kodzhaspirova, A. Yu. Kojaspirov. M.: Academy, 2001. 176 p.
4. Тураев С.Ж. Solution of problems on subject physics with the help of borland. Инновации в технологиях и образовании. 2018 г.258-259 с
5. Turaev S.J. (2019) “Methods of using the programming language in preparing students for research activities” Scientific and Technical Journal of Namangan Institute of Engineering and Technology: 2020. –P. 294-299.
6. Одилов Ё.Ж. Informatsionno-kommunikatsionniye texnologii (ikt) v obrazovanii. Ikt kompetentnost v professionalnom razvitii kadrov // Scienceweb academic papers collection. ISSUE 9. ISSN 2181-1784. Scientific Journal Impact Factor. – Тошкент, 2019/1/1. 436-441.
7. Одилов Ё.Ж. Methods of preparing students for professional activity on the basis of teaching physics // O'zbekiston Milliy Universiteti Xabarlari. 2022,[1/11] ISSN 2181-7324